

Inhoudsopgave verslagen Welzijnscommissie Dierziekten

Deurne , 5 juni 2020	2
Milheeze , 8 juni 2020	4
Landhorst , 9 juni 2020	6
Castenraij , 12 juni 2020	8
De Mortel , 22 juni 2020	10
Landhorst , 03 juli 2020	12
Gemert , 8 juli 2020	14
Samenvattend verslag Kamerbrief 20 juli	16
Ledeacker , 15 juli 2020	19
Westerbeek , 17 juli 2020	21
Westerbeek , 27 juli 2020	23
Rijkevoort , 30 juli 2020	25
Vredepeel , 10 augustus 2020	27
Elsendorp , 12 augustus 2020	29
Altforst , 15 augustus 2020	31
Ottersum , 18 augustus 2020	33
Ven-Zelderheide , 18 augustus 2020 (Pilot CO ₂)	35
De Rips , 21 augustus 2020	37
De Rips , 22 augustus 2020	38

Verslag bedrijfsbezoek

Deurne, 5 juni 2020

Aanleiding

De commissie is vrijdag 4 juni geïnformeerd een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf Kuijpers pelsdierenfokkerij, Vinkenweg 8, Deurne.

5 juni 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 10.30-12.30 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van een collega nertsenhouder op wiens bedrijf ook een corona besmetting is vastgesteld. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan koolmonoxide volgens de gangbare methode die ook voor het pelsen wordt toegepast.

Observaties

Op de locatie waren circa 1.500 moederdieren aanwezig met circa 7000 pups. De nertsen zijn gehuisvest in kooien met een nestkooi in een stallen met open zijwanden. Een stal bestaat uit 2 rijen kooien met een middenpad van ca 1 meter breed. In elke stal zijn ca 100 moederdieren met elk een nest van 4-5 pups gehuisvest. De leeftijd van de pups varieert van ca 1 tot 6 weken.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezig NVWA toezichthouder besproken hoe de ruiming is opgestart en welke werkwijze wordt toegepast. Er is eerst begonnen met het doden van moeder en pups maar omdat het doden van de pups in deze situatie langer duurde is besloten om eerst een deel moederdieren te doden totdat de CO box half gevuld was en daarna de pups van deze moederdieren te doden. De gas box werd eerst gevuld met CO waarna de box in de stal werd gereden. De moederdieren werden 1 voor 1 in een rustig tempo direct vanuit de kooi in de gas box geplaatst. Halverwege 1 stal dus bij ca 50 moederdieren werd de box naar de eerste kooien gereden en werden de pups per nest in de gas box geplaatst. De volle gas box bleef tenminste 15 minuten staan nadat het laatste dier erin was geplaatst voordat de gas box in de destructie container werd geleegd. Voor het legen van de gas box werd gecontroleerd via de laadklep of er nog ademhaling en of beweging aanwezig was bij dieren. Na legen van de gas box werd dit nogmaals gecontroleerd.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming door de nertsenhouder en eigen personeel heeft als groot voordeel dat het vangen en hanteren van de nertsen adequaat werd uitgevoerd. Dieren werden vakkundig en snel gepakt, uit de kooi gehaald en direct in de gas box geplaatst. De duur van ongerief door het vangen en hanteren is hiermee tot een minimum beperkt.

De NVWA hield constant toezicht op juiste uitvoering en werktempo. Hiermee werd voldoende tijd genomen om te garanderen dat dieren bewusteloos zijn voordat ze onder andere dieren bedekt raken. De tijd dat de pups zonder moeder zaten werd met de huidige werkwijze en routing beperkt gehouden tot ca 15 minuten.

Er is tijdens de ruiming door de observator meermaals in de gas box naar de reacties van de dieren gekeken, zowel bij moederdieren als bij de pups. Uit de observaties zijn geen onvolkomenheden of

vermijdbaar ongerief vastgesteld. Er zijn tijdens de 2 uur durende observatieperiode geen overlevende dieren gezien.

Door de toezichthouder is adequaat op de situatie terplekke geacteerd, is verkend wat de beste werkwijze is. De samenwerking met de nertsenhouder was constructief en de aansturing verliep zeer goed.

Aanbeveling

Geen

Verslag bedrijfsbezoek

Milheeze, 8 juni 2020

Aanleiding

De commissie is zondag 7 juni geïnformeerd dat 3 nertsenbedrijven waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zullen worden. Van deze bedrijven is een bedrijf in Milheeze bezocht

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf VOF Kuunders, Bankert 5B, Milheeze

8 juni 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 10.00-12.30 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van collega nertsenhouders vast personeel en 3 uitzendkrachten. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan Koolmonoxide volgens de gangbare methode die ook voor het pelsen wordt toegepast. Er zijn 7 gasboxen gelijktijdig ingezet.

Observaties

Op de locatie waren circa 8.900 moederdieren, 23 reuen, en circa 50.000 pups van 4 tot 6 weken oud aanwezig. De nertsen zijn gehuisvest in kooien met een nestkooi in een stal met open zijwanden. Tussen 2 rijen kooien is een middenpad van ca 1 meter breed.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezig NVWA toezichthouder besproken hoe de ruiming is opgestart en welke werkwijze wordt toegepast. Er is eerst begonnen met het doden van moederdieren apart van de pups zoals op het eerste bedrijf ook de werkwijze was. De pups op dit bedrijf waren duidelijk en erg onrustig na het weghalen van de moeder daarom is besloten moeders en pups gelijktijdig te doden. Dit bleek in deze situatie met actieve pups tot minder onrust te leiden. De gas box werd eerst gevuld met CO waarna de box in de stal werd gereden. De moederdieren werden 1 voor 1 in een rustig tempo direct vanuit de kooi in de gas box geplaatst door 1 persoon en direct erna werden door een 2 persoon de pups gepakt en bijgeplaatst.

De volle gas box bleef tenminste 15 minuten staan nadat het laatste dier erin was geplaatst voordat de gas box in de destructie container werd geleegd. Voor het legen van de gas box werd gecontroleerd via de laadklep of er nog ademhaling en of beweging aanwezig was bij dieren. Na legen van de gas box werd dit nogmaals gecontroleerd.

Het hanteren van de dieren werd over het algemeen goed en rustig uitgevoerd zeker door de nertsenhouders en het vaste personeel. Door het externe personeel werden de dieren met iets minder zorg gehanteerd. DE NVWA heeft hier direct op gewezen en de methode van hanteren werd aangepast.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming door de nertsenhouder en eigen personeel heeft als groot voordeel dat het vangen en hanteren van de nertsen adequaat werd uitgevoerd. Dieren werden vakkundig en snel gepakt, uit de kooi gehaald en direct in de gas box geplaatst. De duur van ongerief door het vangen en hanteren is hiermee tot een minimum beperkt.

De NVWA hield constant toezicht op juiste uitvoering en werktempo. Door de NVWA werd adequaat gereageerd wanneer dieren met minder zorg werden gehanteerd. Ook werd regelmatig aangegeven dat het laadtempo van dieren in de gas box langzamer moest zijn.

Er werd voldoende tijd genomen om te garanderen dat dieren bewusteloos zijn voordat ze onder andere dieren bedekt raken. De tijd dat de pups zonder moeder zaten werd met de huidige werkwijze en routing tot een minimum beperkt.

Er is tijdens de ruiming door de observator meermaals in de gas box naar de reacties van de dieren gekeken, zowel bij moederdieren als bij de pups. Uit de observaties zijn geen onvolkomenheden of vermijdbaar ongerief vastgesteld. Er zijn tijdens de 2 uur durende observatieperiode geen overlevende dieren gezien.

Door de toezichthouder is adequaat op de situatie terplekke geacteerd en is verkend wat de beste werkwijze is. De samenwerking met de nertsenhouder was constructief en de aansturing verliep zeer goed.

Aanbeveling

Toezicht bij het hanteren van de dieren is nodig, zeker bij extern personeel om te voorkomen dat dieren ruw worden behandeld.

Verslag bedrijfsbezoek

Landhorst, 9 juni 2020

Aanleiding

De commissie is maandag 8 juni geïnformeerd een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld en op 9 juni geruimd zou worden.

Resultaten van het bezoek aan Nertsenbedrijf Mink Farm Rinus Janssen B.V., Klotweg 4c, Landhorst.

9 juni 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 10.15-12.35 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van collega nertsenhouders en personeel (totaal ~8 pers) op wiens bedrijven ook een corona besmetting is vastgesteld. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan koolmonoxide volgens de gangbare methode en materialen die ook voor het pelsen wordt toegepast.

Observaties

Op de locatie waren circa 5.000 moederdieren aanwezig met pups van ca. 1-4 weken oud, in totaal ca. 30.000 dieren. De nertsen zijn gehuisvest in kooien met een nestkooi in stallen ('sheds') met open zijwanden. Een stal bestaat uit twee voerpaden met aan weerszijden een rij kooien. Er zijn 11 van dergelijke sheds aanwezig en een shed met maar 1 voergang.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezig NVWA toezichthouder besproken hoe de ruiming is opgestart en welke werkwijze wordt toegepast. De toezichthouder heeft mij de werkwijze laten zien en meegenomen naar een gangpad waar op dat moment een duo bezig was.

Afhankelijk van de leeftijd van de pups werd de methodiek aangepast.

Bij heel jonge dieren werd in een rij van ~2x25 hokken eerst de moeder uit het nest gehaald en in de CO-box geplaatst en vervolgens werd teruggegaan om de pups in de CO-box te plaatsen. De pups zitten dan enige tijd (max ~15 min) zonder moeder.

Bij oudere pups werd het gehele nest inclusief moederdier ineens leeg gehaald. Wanneer men bij te oude dieren de eerstgenoemde methode toepaste zag men te veel onrust bij de pups ontstaan.

Als observator heb ik aangegeven dat men voor de werkgang moet waken niet te veel tijd te laten ontstaan tussen weghalen van de moeder en vervolgens de pups uit de hokken te halen. Er wordt ongeveer twee halve rijen hokken aan dieren in een box gedaan. De tijd lijkt op dat moment soms lang te duren.

Wanneer de box vol was, of de rij halverwege bleef de box tenminste 15 minuten staan nadat het laatste dier erin was geplaatst voordat de box geleegd werd. Voor het legen van de gas box werd gecontroleerd via de laadklep of er nog ademhaling en of beweging aanwezig was bij dieren. Hier was meestal ook een NVWA toezichthouder bij aanwezig. Na legen van de gas box werd nogmaals gecontroleerd op ademhaling en beweging.

De observator heeft in aanvulling enkele dieren gecontroleerd op afwezigheid van reflexen (ooglid en cornea). Er is geconstateerd dat dieren geen tekenen van leven vertoonden.

De boxen werden op de grond in een kapschuur geleegd. Dit was een aanvankelijk een tijdelijke maatregel omdat bij aanvang van de ruiming de containers nog niet aanwezig waren. Echter bij het legen op de grond (onder een kapschuur) was zeer goed zicht op de dieren en men is deze methode blijven gebruiken ten tijde van mijn aanwezigheid.

Overige punten:

De karkassen die uit de box komen zagen er gaaf uit en er is geen teken van voorafgaande onrust zichtbaar. Ongeveer 1% van de dieren was licht besmeurd met verse feces. De veehouder gaf aan dat deze dieren nog volop gevoerd zijn, i.t.t. bij het normale pelsen wanneer dieren juist minder gevoerd worden voorafgaand aan het pelsen.

Volgens veehouder liep het sterftepercentage in de afgelopen dagen langzaam op. Er waren geen karkassen meer geruimd vanaf net voordat de taxateur was geweest. Deze karkassen werden/waarsoms geheel of gedeeltelijk aangevreten. De nertsenhouder wilde dat de taxateur de karkassen ook zou zien i.v.m. argumenten over het aantal aanwezige dieren.

Het tempo lag hoog. Maar men gaat vakbekwaam en met respect met de dieren om.

Evenwel was het voor enkele betrokkenen ook duidelijk emotioneel, maar het gevoel van samenwerken met collega nertsenhouders en hun personeel sterkte hen onderling ook.

Een voordeel voor het gelijktijdig werken met meerdere (hier ~7) gasboxen heeft als voordeel dat een hoge capaciteit gehaald kan worden, maar het nadeel is dat de toezichthouder niet overal tegelijk kan zijn.

De samenwerking tussen toezichthouder(s) en de nertsenhouder leek constructief. Nertsenhouders hebben ook oog voor elkaar en proberen zorgvuldig te handelen rondom de emotionele belasting voor zichzelf en familie.

Tot slot was duidelijk dat de nertsenhouder in kwestie veel contact had met de NVWA over planning en gang van zaken, ook m.b.t. het volgende te ruimen bedrijf.

Conclusie

De ruiming verliep vlot en in een redelijk hoog tempo, maar er werd met de dieren omgegaan conform wat men mag verwachten. De veehouders en personeel hadden duidelijk de overtuiging om zorgvuldig met de dieren om te gaan.

Het was duidelijk dat de nertsenhouder en collega's ervaren zijn in de omgang met de dieren.

De duur van ongerief dat gerelateerd gaat met het vangen en hanteren is hiermee tot een minimum beperkt.

Aanbeveling

- Overweging of meerdere toezichthouders nodig zijn wanneer in meerdere gangpaden tegelijk wordt gewerkt.
- Eventueel eerder inzet tot ruimen van besmet bedrijf om toenemende sterfte te voorkomen.

Verslag bedrijfsbezoek

Castenraij, 12 juni 2020

Aanleiding

De commissie is donderdag 11 juni geïnformeerd dat 1 nertsenbedrijven waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden op vrijdag 12 juni. Dit bedrijf is bezocht.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf Martens Beheer BV, Lollebeekweg 22a, Castenraij.

8 juni 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 09.30-11.00 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van collega nertsenhouders en vaste medewerkers van de verschillende nertsenhouders. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan Koolmonoxide volgens de gangbare methode die ook voor het pelzen wordt toegepast. Er zijn 14 gasboxen ingezet.

Observaties

Op de locatie waren circa 9.000 moederdieren en circa 45.000 pups tot 6 weken oud aanwezig. De nertsen zijn gehuisvest in kooien met een nestkooi in een stal met open zijwanden. Tussen 2 rijen kooien is een middenpad van ca 1 meter breed.

De ruiming is vanwege de verwachte warmte gestart om 05.00uur in de ochtend. Motivatie om vroeg te beginnen met 14 gas boxen is te voorkomen dat de jonge nertsen vanwege de warmte verspreid en achterin de gaaskooi gaan liggen en daardoor moeilijker te vangen zijn. Door de grote inzet van personeel was de ruiming bij aankomst al bijna voltooid.

Na aankomst op het bedrijf is eerst geobserveerd hoe de ruiming werd uitgevoerd, naar het vangen gekeken en gekeken hoe het toezicht op effectiviteit werd uitgevoerd. In het half uur dat er observaties konden worden uitgevoerd zijn er geen onvolkomenheden gezien. Het vangen werd op een rustige en adequate manier uitgevoerd, en de controle of er nog levende dieren in de gas box aanwezig waren werd voor en direct na het legen van de gasboxen uitgevoerd.

Met de aanwezige NVWA toezichthouder besproken hoe de ruiming is opgestart en welke werkwijze wordt toegepast. Vanwege het aantal gas boxen zijn door de NVWA 5 toezichthouders gelijktijdig in de stal ingezet. Hierdoor kon er op alle teams voldoende toezicht worden gehouden.

De gas box werd eerst gevuld met CO waarna de box in de stal werd gereden. De moederdieren werden 1 voor 1 in een rustig tempo direct vanuit de kooi in de gas box geplaatst door 1 persoon en direct erna werden door een 2de persoon de pups gepakt en bijgeplaatst.

De volle gas box bleef tenminste 15 minuten staan nadat het laatste dier erin was geplaatst voordat de gas box in de destructie container werd geleegd. Voor het legen van de gas box werd gecontroleerd via de laadklep of er nog ademhaling en of beweging aanwezig was bij dieren. Na legen van de gas box werd dit nogmaals gecontroleerd.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming door de nertsenhouder en eigen personeel heeft als groot voordeel dat het vangen en hanteren van de nertsen adequaat werd uitgevoerd. Dieren werden vakkundig en snel gepakt, uit de kooi gehaald en direct in de gas box geplaatst. De duur van ongerief door het vangen en hanteren is hiermee tot een minimum beperkt.

De NVWA hield constant toezicht op juiste uitvoering en werktempo. Er werd voldoende tijd genomen om te garanderen dat dieren bewusteloos zijn voordat ze onder andere dieren bedekt raken. De tijd dat de pups zonder moeder zaten werd met de huidige werkwijze en routing tot een minimum beperkt.

Er is tijdens de ruiming door de observator meermaals in de gas box naar de reacties van de dieren gekeken, zowel bij de moederdieren als bij de pups. Uit de observaties zijn geen onvolkomenheden of vermijdbaar ongerief vastgesteld. Er zijn tijdens de half uur durende observatieperiode geen overlevende dieren gezien.

Door de toezichthouder is adequaat op de situatie terplekke geacteerd en is verkend wat de beste werkwijze is. De samenwerking met de nertsenhouders was constructief en de aansturing verliep zeer goed.

Aanbeveling

geen

Verslag bedrijfsbezoek

De Mortel, 22 juni 2020

Aanleiding

De commissie is zondag 21 juni geïnformeerd dat twee nertsenbedrijven waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan Geerts, Nachtegaallaan 57, De Mortel.

22 juni 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 6.00-8.30 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van een ploeg collega nertsenhouders die ook reeds eerder betrokken waren bij de ruimen van hun eigen bedrijf en van collega's. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan koolmonoxide volgens de gangbare methode die ook voor het pelsen wordt toegepast.

Observaties

Op de locatie waren circa 9000 moederdieren aanwezig met circa 57000-58000 pups. De nertsen zijn gehuisvest in kooien met een nestkooi in sheds en een serrestal. Het bedrijf is in fases opgebouwd sinds 1980 en stallen zijn verschillend van leeftijd en lengte. De pups waren ongeveer 8-9 weken oud en al bijna even groot als de moeders. Er waren nog geen pups gespeend.

Vanwege de te verwachte buitentemperatuur is gekozen om vroeg te starten namelijk 5 uur in de ochtend. Er werd gewerkt met 7 teams. Mocht het te warm worden zal besloten worden op tijd te stoppen en ruiming morgen af te maken.

De moeders werden allemaal individueel met de hand gevangen en in de box geplaatst, de pups werden met meerdere tegelijk uit het nest gehaald en in de box geplaatst. Het is duidelijk zichtbaar dat de handeling van de dieren uitgevoerd wordt door ervaren mensen. Er is wel variatie zichtbaar in de uitvoering tussen de verschillende mensen, maar die verschillen zijn subtiel. In de box lopen de dieren nog even rond, maar de dood lijkt snel in te treden. Er was geen duidelijk verschil in volwassen en jonge dieren te zien.

Er waren 2 soorten boxen in gebruik (handmatig gestuurde en automatisch gestuurde boxen, bij de laatste stopt de CO toevoer automatisch na een vastgestelde tijd. In beide gevallen moet gecontroleerd worden dat de dieren snel gedood worden. De vangers namen na het vullen van de box rustig de tijd om de koolmonoxide zijn werk te laten doen en bij het leeghalen van de boxen was er geen enkel dier die nog tekenen van leven vertoonden dus het doden was effectief verlopen. De dieren waren onbeschadigd en ook de besmeuring was minimaal.

Conclusie:

Er waren voor de observant, behalve het vangen en doden geen tekenen van extra ongerief zichtbaar.

Aanbeveling

Het risico van het toenemend aantal bedrijven dat besmet raakt, is afstomping van de medewerkers (zowel de nertsenhouders als de NVWA medewerkers). Bij het bezoek lijkt het erop dat de 2 groepen goed op elkaar ingespeeld zijn wat de efficiëntie ten goede komt, maar er ook voor kan zorgen dat teveel vertrouwd gaat worden op het "netjes werken" van elkaar. Blijf daarom in de toekomst, wanneer er eventueel nog meer bedrijven geruimd moeten worden, alert op het voorkomen van het afstomping. Benoem deze kritische punten en kijk of er controlepunten voor nodig zijn.

Verslag bedrijfsbezoek

Landhorst, 03 juli 2020

Aanleiding

De commissie is donderdag 2 juli geïnformeerd dat 1 nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden op vrijdag 3 juli. Dit bedrijf is bezocht.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf VOF Rijkers, Tweede stichting 3, Landhorst

3 juli 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 08.30-11.30 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van collega nertsenhouders en vaste medewerkers van de verschillende nertsenhouders. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan koolmonoxide volgens de gangbare methode die ook voor het pelsen wordt toegepast. Er zijn 7 gasboxen gelijktijdig ingezet.

Observaties

Op de locatie waren circa 4.500 moederdieren en circa 20.000 pups van 9 tot 11 weken oud aanwezig. Het grootste deel van de pups was al gespeend. De nertsen zijn gehuisvest in 9 stallen met in elke stal 4 rijen kooien met nestkooi. Tussen 2 rijen kooien is een middenpad van ca 1 meter breed.

De ruiming is gestart om 07.00 uur in de ochtend. Na aankomst op het bedrijf is eerst geobserveerd hoe de ruiming werd uitgevoerd, naar het vangen gekeken en gekeken hoe het toezicht op effectiviteit werd uitgevoerd. In de 2,5 uur dat er observaties zijn uitgevoerd zijn er geen onvolkomenheden gezien in het hanteren van de dieren. Het vangen werd op een rustige en adequate manier uitgevoerd, en de controle of er nog levende dieren in de gas box aanwezig waren werd voor en direct na het legen van de gasboxen uitgevoerd. Met de aanwezig NVWA toezichthouder besproken hoe de ruiming is opgestart en welke werkwijze wordt toegepast. Vanwege het aantal gasboxen zijn door de NVWA 2 toezichthouders gelijktijdig in de stal ingezet. Hierdoor kon er op alle teams voldoende toezicht worden gehouden.

De gasbox werd eerst gevuld met CO waarna de box in de stal werd gereden. De dieren werden 1 voor 1 in een rustig tempo direct vanuit de kooi in de gasbox geplaatst door 2 personen per CO-box

De volle gasbox bleef tenminste 15 minuten staan nadat het laatste dier erin was geplaatst voordat de gasbox op het erf werd geleegd. Voor het legen van de gasbox werd gecontroleerd via de laadklep of er nog ademhaling en of beweging aanwezig was bij dieren. Na legen van de gasbox werd dit nogmaals gecontroleerd.

Bij 1 CO-box was voor het legen nog duidelijk geluid van een nerts te horen. Dit bleef aanhouden en daarom is besloten de kist te leggen en de nog levende nerts bij het legen te doden. Er bleken 2 nertsen nog te leven, door de nertsenhouder werd cervicale dislocatie ingezet als dodingsmethode voor de 2 dieren maar dit is overruled door de NVWA en zijn beide dieren opnieuw in een CO-box geplaatst. Oorzaak van overleven is lekkage door een kier tussen de zij- en achterwand van de box waardoor de 2 dieren verse lucht konden inademen. Doordat deze dieren al bedekt waren met een laag andere dieren steeg hier de CO concentratie ter hoogte van de levende dieren niet meer.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming door de nertsenhouder en eigen personeel heeft als groot voordeel dat het vangen en hanteren van de nertsen adequaat werd uitgevoerd. Dieren werden vakkundig en snel gepakt, uit de kooi gehaald en direct in de gasbox geplaatst. De duur van ongerief door het vangen en hanteren is hiermee tot een minimum beperkt.

De NVWA hield constant toezicht op juiste uitvoering en werktempo. Er werd voldoende tijd genomen om te garanderen dat dieren bewusteloos zijn voordat ze onder andere dieren bedekt raken. Er is tijdens de ruiming door de observator meermaals in de gasbox naar de reacties van de dieren gekeken. Uit de observaties zijn geen onvolkomenheden of vermijdbaar ongerief vastgesteld. Er zijn tijdens de 2,5 uur durende observatieperiode twee overlevende dieren gezien. Op de overlevende dieren is door de NVWA correct en direct actie ondernomen door de overlevende dieren direct in een met gas gevulde CO-box te plaatsen. De lekkage bij de betreffende box is ter plekke gerepareerd door de nertsenhouder.

Door de toezichthouder is adequaat op de situatie terplekke geacteerd en is verkend wat de beste werkwijze is.

De samenwerking met de nertsenhouders was constructief en de aansturing verliep zeer goed.

Aanbevelingen

Overmatig gaslekkage is moeilijk te toetsen omdat het ontwerp en de constructie van de CO boxen zo is dat er altijd lekkage is. Echter fysieke controle vooraf van de boxen op mogelijke beschadigingen en of wijkende (hoek) verbindingen is noodzakelijk.

Omdat het mogelijk bleek, dat bij een enkel incident door een beschadiging van de gasbox een dier in de box kon overleven, is een protocol voor het direct na ontdekken doden van zo'n dier noodzakelijk. Als back up methode wordt cervicale dislocatie afgeraden, herplaatsen in een CO concentratie wordt aanbevolen bij overlevende dieren.

Continu aandacht voor werken in een dusdanig rustig tempo, dat dieren geen risico lopen bij bewustzijn onder bijgeplaatste nertsen in de verdrukking te komen, blijft noodzakelijk.

Verslag bedrijfsbezoek

Gemert, 8 juli 2020

Aanleiding

De commissie is zondag 5 juli geïnformeerd twee nertsenbedrijven waar een corona besmetting is vastgesteld en waarvan 1 bedrijf op 6 juli en een ander op 7+8 juli geruimd zou worden.

Resultaten van het bezoek aan Nertsenbedrijf De Ruijter, Scheiweg 100, Gemert.

8 juli 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 8:40-11:50 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van collega nertsenhouders en personeel (totaal ~22 pers) op wiens bedrijven ook een corona besmetting is vastgesteld. De dieren worden gedood d.m.v. blootstelling aan koolmonoxide volgens de gangbare methode en materialen die ook voor het pelsen wordt toegepast. Er waren 11 gasboxen in gebruik.

Observaties

Op de locatie waren circa 12.000 moederdieren aanwezig met pups van ≥8 weken oud, in totaal ~50.000 dieren. De nertsen zijn gehuisvest in kooien met een nestkooi in stallen ('sheds') met open zijwanden. Een stal bestaat uit 1 voerpad met aan weerszijden een rij kooien. Er zijn 18 van dergelijke sheds aanwezig.

Er waren volgens de veehouder en de NVWA toezichthouder momenteel geen dieren met klinische verschijnselen t.g.v. infectie met SARS-CoV-2. Het bedrijf is positief verklaard o.b.v. positieve testuitslagen vanuit de Early Warning.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezig NVWA toezichthouder besproken hoe de ruiming al is opgestart op dinsdag 7 juli. Op dinsdag 7 juli is tot ~15u in de middag gewerkt en op dat moment was het bedrijf voor iets meer dan de helft geruimd. De overige dieren werden vandaag gedood en men was rond 11:30 hiermee klaar.

De toezichthouder heeft mij de stallen op het bedrijf gewezen en de werkwijze laten zien en meegenomen naar een gangpad waar op dat moment een duo bezig was met het vangen van de dieren.

De dieren die ik aantrof op het bedrijf oogden gezond en levendig. Bij de meeste kooien leek een deel van het nestje gespeend en resteerden nog 2-4 pups naast de teef. Het gehele nest inclusief moederdier werd ineens leeg gehaald en in de gasbox gestopt. Het vangproces verliep vlot en kundig. Dieren werden amper 5 sec gehanteerd en het hanteren ging vakkundig. Het vangen verliep in een hoog tempo waarbij enig onderscheid zichtbaar lijkt tussen de handelwijze door collega-nertsenhouders en het personeel. Personeel lijkt soms iets sneller te werken en de collega-nertsenhouders met iets meer zorgvuldigheid.

Wanneer de box voldoende gevuld was, bleef de box staan nadat het laatste dier erin was geplaatst voordat de box geleegd werd. Vóór het legen van de gasbox werd gecontroleerd via de laadklep of het kijkgat of er nog ademhaling en of beweging aanwezig was bij dieren. De boxen werden buiten op de grond geleegd en zo was er goed zicht op de dieren. Hier was altijd een NVWA toezichthouder bij aanwezig. Na legen van de gas box werd nogmaals gecontroleerd op ademhaling en beweging.

De observator heeft in aanvulling enkele dieren gecontroleerd op afwezigheid van reflexen (ooglid en cornea). Er is bij het overgrote merendeel geconstateerd dat dieren geen tekenen van leven vertoonden.

De NVWA en de observator hebben bij ongeveer zeven dieren uit ongeveer vier boxen een teken van leven gezien en deze dieren zijn direct terug geplaatst in een andere gasbox om de blootstelling aan de koolmonoxide te verlengen. De NVWA toezichthouder gaf aan dat ze een box verdachten dat die bij twee eerdere ladingen ook enkele levende dieren bleek te bevatten. De NVWA toezichthouder heeft hierop gevraagd om de box met minder dieren te vullen, omdat een enkel dier blijkbaar kon ontsnappen aan de koolmonoxide. Na deze aanscherping zijn door de observator geen dieren meer gezien die onvoldoende zouden zijn bedwelmd/gedood.

Overige punten:

De dieren op dit bedrijf op deze dag waren, ook volgens de NVWA toezichthouder, relatief fel en onrustig. Ik heb gevraagd of de dieren nog wel gevoerd zijn nadat gisteren de ruiming al was gestart, maar hier kon de toezichthouder niet met zekerheid op antwoorden.

De karkassen die uit de box komen zagen er gaaf en schoon uit en er is geen teken van voorafgaande onrust zichtbaar. Ongeveer 0.2% van de dieren was licht besmeurd met verse feces.

Evenwel was het voor enkele betrokkenen ook duidelijk emotioneel, maar het gevoel van samenwerken met collega nertsenhouders en hun personeel sterkt hen onderling ook. Enkele collega nertsenhouders gaven wel aan dat het ruimen nu wel mocht stoppen ivm de fysieke maar vooral emotionele belasting van het werk, maar dat men vreesde dat er nog meer bedrijven besmet zouden raken.

Het gelijktijdig werken met meerdere (hier 11) gasboxen heeft als voordeel dat een hoge capaciteit gehaald kan worden en dat een dergelijk groot bedrijf in twee werkdagen geruimd kan worden. Het nadeel is dat de toezichthouder niet overall tegelijk kan zijn, maar de toezichthouder had continu 1 persoon bij het uitladen van de dieren en 2 toezichthouders rondlopen bij het vangen. Tevens is het nadeel dat het mij als observator lastig lijkt om te borgen dat de kisten voldoende lang staan voordat ze worden geopend. Volgens NVWA en veehouders waren afstanden op dit bedrijf voldoende groot waardoor er voldoende tijd tussen zou zitten. Echter bij de losplaats arriveren geregeld 3 tot 6 boxen vrijwel tegelijkertijd en er is voor mij niet op te maken of op volgorde gewerkt wordt en of elke box voldoende lang heeft gestaan.

Conclusie

De ruiming verliep vlot en in een hoog tempo, maar er werd met de dieren omgegaan conform wat men mag verwachten. Af en toe was het noodzakelijk dat de NVWA toezichthouder het proces temporeerde, maar hier werd o.h.a. goed gehoor aan gegeven.

Het was duidelijk dat de nertsenhouder en collega's ervaren zijn in de omgang met de dieren.

De duur van ongerief dat gerelateerd gaat met het vangen en hanteren is hiermee tot een minimum beperkt.

Aanbevelingen

- Ontwerp een proces om blootstellingsduur aan koolmonoxide te borgen als er veel boxen gelijktijdig worden gebruikt.
- Boxen waar meermaals een dier wordt uitgeladen dat nog tekenen van leven vertoont dienen minder vol te worden geladen en direct te worden gecontroleerd op lekken.
- Wanneer de ruiming verspreid wordt over twee dagen dient voerverstrekking aan de resterende dieren verzekerd te zijn.

Samenvattend verslag Kamerbrief 20 juli

Inleiding

Op 3 juni 2020 heeft het kabinet besloten om nertsenbedrijven die zijn besmet met SARS-CoV-2 te ruimen. In verband hiermee is de Welzijnscommissie Dierziekten verzocht om de minister te informeren over de eventuele gevolgen voor het dierenwelzijn die zich als gevolg van de ruimingsactiviteiten voordoen en zo nodig de minister te adviseren over mogelijkheden om het welzijn van de betrokken dieren te verbeteren.

De commissie heeft in de periode van 5 juni tot en met 15 juni 2020 4 bedrijven bezocht op het moment dat deze bedrijven geruimd werden. Het betreft bedrijven van verschillende aard en omvang. In totaal werden op deze bedrijven ca. 24.400 moederdieren en ca. 127.000 pups gedood. Op 22 juni, 3 en 8 juli zijn 3 bedrijven bezocht op het moment, dat deze bedrijven geruimd werden. Bij deze bedrijven werden in totaal ca. 26.500 moederdieren en ca. 125.000 jongen gedood

Werkwijze

Bij de bedrijfsbezoeken heeft de commissie de NVWA gevraagd een toelichting te geven op de werkwijze die werd toegepast. Vervolgens is geobserveerd hoe de ruiming werd uitgevoerd en welk effect dit had op de betrokken dieren. In dit verband is gelet op het vangen en hanteren van de dieren, de wijze waarop het doden van de dieren werd uitgevoerd en het toezicht dat door de NVWA werd uitgevoerd op de ruimingsactiviteiten. Voor en na het legen van de gasboxen werd gecontroleerd of er dieren bij waren die nog tekenen van leven vertoonden. Daarnaast werd geobserveerd of er tekenen zichtbaar waren die zouden wijzen op onrust vlak voor of tijdens het dodingsproces.

Observaties

De dieren werden gedood d.m.v. blootstelling aan koolmonoxide. Dit is de gangbare methode voor het doden van de dieren voordat ze van hun pels worden ontdaan. Bij aanwezigheid van heel jonge pups (jonger dan ~3 weken) bleek dat dergelijk jonge, weinig beweeglijke en dus weinig ademende dieren minder snel op CO reageren dan oudere dieren. Daarom werd dan eerst de moeder in de gasbox geplaatst en kort daarna, maar in ieder geval binnen 15 minuten, de pups. Dit interval was acceptabel wanneer men het gedrag van de pups in ogenschouw neemt en op deze wijze raakten ook de jonge pups buiten bewustzijn zonder het risico op verdrukking. Oudere, meer beweeglijke pups die nog bij de teef zoogden, bleken echter onrustig te worden bij het weghalen van de teef en

daarom werd besloten om dan moeder en pups samen in de gasbox te plaatsen. De gespeende dieren uit een kooi werden altijd gezamenlijk in de box geplaatst.

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder met hulp van eigen personeel en collega nertsenhouders op wiens bedrijf ook een infectie met SARS-CoV-2 was vastgesteld. Op één van de bedrijven werd in aanvulling daarop ook nog gebruik gemaakt van 3 externe uitzendkrachten. De NVWA reageerde adequaat wanneer het hanteren van de dieren aanpassing behoeft, of wanneer het werktempo moest worden verlaagd om het welzijn van de dieren niet onnodig aan te tasten en de effectiviteit van het proces niet aan te tasten.

Bij het legen van de gasboxen wordt gecontroleerd of er nog dieren tekenen van leven vertonen.

Zeer incidenteel is waargenomen dat dit wel kan voorkomen, waarschijnlijk door lekkage van een gasbox. Deze dieren werden onmiddellijk teruggeplaatst in een andere reeds met CO gevulde gasbox. Deze handelwijze is opgenomen in het protocol van de NVWA, evenals een regelmatige check op beschadiging van de gasboxen.

Er werd geconstateerd dat de dode dieren er gaaf uitzagen en dat er geen tekenen, die zouden kunnen wijzen op voorafgaande onrust, zichtbaar waren. De commissie constateerde dat een opschaling van het werkproces ook een opschaling van het toezicht op dit proces vereist. De NVWA heeft dit punt opgepakt en doorgevoerd bij volgende ruiming.

Als meerdere dagen aaneengesloten door dezelfde mensen geruimd moet worden, geven zij aan, dat de lichamelijke en emotionele belasting voor de betrokkenen toeneemt. De commissie herkent dat.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming door de nertsenhouder en eigen personeel en met hulp van collega's, waarvan het bedrijf al geruimd is, heeft als voordeel dat het vangen en hanteren van de nertsen adequaat werd uitgevoerd. Het tempo van de werkzaamheden lag hoog, maar er werd vakbekwaam en respectvol met de dieren omgegaan. Daarbij moet worden opgemerkt, dat de werkzaamheden voor betrokkenen emotioneel beladen waren. De inzet van mensen met ervaring met het hanteren van nertsen is essentieel, tegelijk moet gewaakt worden voor overbelasting van de betrokkenen als meer dagen aaneengesloten geruimd moet worden, omdat dit kan leiden tot afstomping en daarmee grotere risico's voor het welzijn van de dieren met zich mee kan brengen.

De gebruikte dodingsmethode werkte snel en voorkwam vermijdbaar lijden. De werkwijze en eventuele aanpassingen daarin waren er steeds op gericht om de duur van ongerief door het vangen en hanteren tot een minimum te beperken en om het dodingsproces te waarborgen. De NVWA hield

constant toezicht op een juiste uitvoering van alle stappen in het proces en reageerde adequaat in situaties waarin aanpassing van de werkwijze wenselijk was.

Tijdens de observaties van de commissie zijn geen onvolkomenheden of vermijdbaar ongerief vastgesteld.

Bijlage 1

Samenstelling Welzijnscommissie Dierziekten

Drs. W.A. de Leeuw (vz)
Dr. F.J.C.M. van Eerdenburg
Dr. M.A. Gerritzen
Drs. M.A.M. Houben
Dr. Ir. F.R. Leenstra
Ir. T.G.C.M. van Niekerk
Dr. Ir. C.G. van Reenen
Dr. T.J. Tobias

Verslag bedrijfsbezoek

Ledeacker, 15 juli 2020

Aanleiding

De commissie is dinsdag 14 juli geïnformeerd dat een nertsbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan Joos BV Sassekamp 9, Ledeacker.

15 juli 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 08.00-10.15 uur

De ruiming werd uitgevoerd door collega nertsenhouders en hun personeel. De nertsenhouder wilde op zijn eigen bedrijf niet meehelpen. Hij en zijn vrouw en kinderen waren wel aanwezig.

Observaties

Op de locatie waren circa 4.500 moederdieren aanwezig met circa 20.000 pups. De nertsen waren gehuisvest in 4 stallen met open zijwanden, die naast elkaar gelegen en met elkaar verbonden waren via een overdekte werkgang. Een stal bestaat uit 4 rijen kooien met een middenpad van ca 1 meter breed. De kooien bestaan uit 2 etages, de onderste bevat een verhoogde ligplaats en er hing een nest aan. De avond tevoren waren de bovenste etages afgesloten om het vangen te vergemakkelijken. De pups waren al gespeend, in elke kooi zaten 3 dieren.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Er werd met 6 gasboxen gewerkt. Een deel van de boxen was gemotoriseerd en deze werden in de verst gelegen stal gebruikt. De boxen die handmatig voortbewogen moesten worden werden in de eerste stal gebruikt. Direct tegenover de eerste stal stonden 2 Rendac containers. De gasboxen werden geleegd in de bak van een verreiker. Het was voor de observator niet helemaal duidelijk hoe bepaald werd wanneer een box geleegd kon worden (dus hoe lang hij al stond), de ervaring van de nertsenhouders zal hier een rol gespeeld hebben. Na het leegstorten in de bak van de verreiker, werden dieren die ernaast gevallen waren in de bak gedeponneerd en werd visueel gecontroleerd op levende dieren en daarna werd de bak geleegd in de container. De NVWA hield op een lijst bij hoeveel levende dieren aangetroffen werden. Er stond op dat moment 1 dier op het lijstje, de observator heeft geen levende dieren gezien. Door de NVWA werd tevens af en toe in de Rendac container gekeken of er overlevende dieren aanwezig waren. Ook daar heeft de observator geen levende dieren gezien. De observator heeft een aantal keer door het raampje in de gasbox gekeken. Er was geen beweging te zien, maar het zicht is erg beperkt.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De kooien werden van boven geopend (het deurtje werd tegen de boven-etage aan vast gezet), de dieren werden met de klep van het nest de kooi in gedrukt, waarna ze van bovenuit gevangen werden en een voor een door de klep van de gasbox geduwd werden. Dit gebeurde overwegend vakkundig en rustig. Doordat de boven-etage gesloten was, konden de nertsen nergens heen en waren snel te pakken. Doorgaans werden de dieren rond het achterlijf gepakt, maar ook werden ze wel bij staart en een achterpoot of alleen aan de staart gepakt. De nertsenhouders gaven aan dat de staart daar stevig genoeg voor is. De observator heeft een staart van een (dode) nerts gevoeld en deze voelen dik en stevig aan. De

nertsenhouders gaven aan dat het hun voorkeur heeft om de dieren bij het achterlijf te pakken, omdat de dieren dan de minste kans hebben om te bijten. De observator zag de meeste ook op deze manier werken, maar een enkeling pakte structureel de staart of staart met achterpoot. De nertsen reageerden hier op het oog niet anders op als bij het vangen rond het achterlijf.

Een enkel dier ontsnapte uit de kooien. De observator zag een dier dat over de nestkasten liep en bij het oprijden van de gasbox door een van de vangers gepakt kon worden. Daarnaast was er een persoon bezig om met behulp van een net en een vangkooi ontsnapte dieren te vangen (niet duidelijk was of dit permanent gebeurde of met tussenpozen). Het vangen van de ontsnapte nertsen gebeurde correct. Omdat alle nertsenbedrijven een deugdelijk hekwerk om hun bedrijf moeten hebben, zal ontsnappen van het bedrijf af niet snel gebeuren.

De nertsenhouder zelf was aanwezig, maar bemoeide zich niet met het vangen. Hij was met zijn jonge kinderen aan het praten. Later bracht hij met een kleine bobcat wel een lading nertsen die uit zijn vriezer kwamen. Deze werden uitgestort in de verreiker en bij de overige dode dieren in de container gedeponeerd.

Om de 2 uur werd een pauze gehouden. Met dezelfde regelmaat kwam een plaatselijk bedrijf koffie en broodjes brengen. De frequentie van pauzes was zo gekozen om vermoeidheid en afstompen zoveel mogelijk te voorkomen, hetgeen ten goede komt aan het welzijn van de dieren.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd adequaat uitgevoerd. Dieren werden overwegend vakkundig en snel gepakt, direct in de gas box geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt. Wel vroeg de observator af of het hanteren aan poot en staart of alleen staart gewenst is. De dieren reageerden weliswaar niet anders dan de dieren die bij het lijf gepakt werden, maar de stress van het vangen kan daarbij een rol gespeeld hebben.

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 3 man het vangen van de nertsen.

Er zijn tijdens de 2 uur durende observatieperiode geen overlevende dieren gezien.

De algemene sfeer was rustig en er leek een goede verstandhouding tussen NVWA en nertsenhouders te zijn.

Aanbeveling

Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of hanteren aan start en poot of alleen aan de staart een welzijnsbeperking voor de dieren betekent.

Verslag bedrijfsbezoek

Westerbeek, 17 juli 2020

Aanleiding

De commissie is donderdag 15 juli geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan Springelbeek te Westerbeek

17 juli 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 09.30-12.15 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder zelf en collega nertsenhouders en hun personeel.

Observaties

Op de locatie waren circa 19.500 teven en ca. 65.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in 11 lange en 5 korte stallen met open zijwanden, die naast elkaar gelegen waren. Een stal bestaat uit 4 rijen kooien met 2 middenpaden van ca 1 meter breed aan de nestkant en helemaal in het midden een smalle werkgang langs de achterkant van de kooien. De kooien bestaan uit 2 of 3 etages, voorzien van een of twee verhoogde ligplaatsen en er hing een nest aan. De avond tevoren waren de bovenste etages afgesloten om het vangen te vergemakkelijken. De pups waren al gespeend, in elke kooi zaten 4 of meer dieren. De vrij hoge bezetting kwam voort uit het feit dat de nertsenhouder van plan was om een deel van de dieren naar een andere locatie te verhuizen.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Er werd met 9 gasboxen gewerkt. De boxen werden aan een gemotoriseerde voerwagen gekoppeld en zo leeg naar de stallen gereden en vol weer teruggereden. Een persoon was continu met de aan- en afvoer van de gasboxen bezig. Direct naast de korte stallen stonden 2 Rendac containers. De gasboxen werden geleegd op een betonnen vloer. Met een kleine verreiker werden ze met enige regelmaat opgeschept en in de containers geleegd. Om te bepalen of een container geleegd kon worden, werd ofwel door een NVWA-er ofwel door de nertsenhouders in de box gekeken. Na het leegstorten op de betonnen vloer werd visueel gecontroleerd op levende dieren. Een of twee NVWA-ers stonden continu bij de gestorte dieren te controleren op overlevenden. De dieren die uit een gasbox op de betonnen vloer gestort werden, lagen ook met meerdere opgestapeld, waardoor de ondersten niet gecontroleerd konden worden op tekenen van leven. Uitspreiden van de dieren was praktisch niet goed uitvoerbaar vanwege de grote aantallen. Een nertsenhouder gaf daarbij aan dat dit beter niet kon gebeuren, omdat er nu tussen de dieren nog CO₂-gas aanwezig was, waardoor eventuele overlevende dieren alsnog dood gingen. Bij het verspreiden van de dieren komt er zuurstof bij en zouden overlevenden kunnen bijkomen. De observator heeft een keer een nertsenhouder een overlevende nerts zien pakken en terug zien stoppen in een van de gasboxen. Verder heeft de observator geen levende dieren gezien, ook niet in de Rendac container.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De kooien werden van boven geopend (het deurtje werd tegen de boven-etage aan vast gezet) en de dieren werden van bovenuit gevangen. Alleen bij een enkeling werd het nest geopend en van daaruit gevangen. Na het vangen werden de nertsen met een of twee tegelijk door de klep van de gasbox geduwd. Dit gebeurde overwegend vakkundig en rustig. Doordat de boven-etage gesloten was, konden de nertsen nergens

heen en waren snel te pakken. Duidelijk was te zien dat de vangers zeer ervaren waren, waardoor er bijna niet nagejaagd hoefde te worden en de stress tot een minimum beperkt bleef. Doorgaans werden de dieren rond het achterlijf gepakt, maar ook werden ze wel bij staart en een achterpoot of alleen aan de staart gepakt.

Om ontsnapte dieren te vangen stonden aan de kopse kant van de rijen kooien buiten de stal vangkooien opgesteld. De observator heeft hier eenmaal een nerts in gezien. Ook liep er een nerts over de nestboxen, omdat hij naast de opening van de gasbox terecht kwam en zo kon ontsnappen. Hij werd snel weer gevangen. Over het erf liep ook een nerts, die met een net gevangen werd. Rondom het bedrijf was een dichte omheining, zodat ontsnappen van het bedrijf af niet snel zal gebeuren.

Om de 2 uur werd een pauze gehouden in een grote kapschuur. Deze fungeerde ook als hygiënesluis met duidelijk aangegeven schone, semi-vuile en vuile ruimte.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd adequaat uitgevoerd. Dieren werden overwegend vakkundig en snel gepakt, direct in de gas box geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt. Een enkele ruimer hanteerde de dieren bij de staart en de vraag is wat hiervan de welzijnsimplicaties zijn en of dit gewenst is.

De NVWA hield met 1 of 2 personen constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 5 of 6 man het vangen van de nertsen. Als bij uitstorten op een betonvloer de laagdikte van dieren gelijk is aan die in de bak van een (grote) verreiker, is er vanuit welzijn gezien geen verschil tussen beide methoden. Wel geeft het uitstorten op een vloer meer vuil en worden er dode dieren door de verreiker overreden. Vanuit hygiëne-oogpunt heeft het storten in een (grote) bak van een verreiker de voorkeur.

Er is tijdens de 2 uur durende observatieperiode 1 overlevend dier gezien, dat direct teruggeplaatst werd in een gasbox.

De algemene sfeer was rustig en er leek een goede verstandhouding tussen NVWA en nertsenhouders te zijn.

Aanbeveling

Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of hanteren aan start en poot of alleen aan de staart een welzijnsbeperking voor de dieren betekent.

Het uitstorten op een vloer is alleen zinvol als daarbij een dunnere laag nertsen gerealiseerd kan worden, wat het controleren op overlevenden kan vergemakkelijken.

Verslag bedrijfsbezoek

Westerbeek, 27 juli 2020

Aanleiding

De commissie is zondag 26 juli geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf De Bruyn Oploo BV, Stootershutweg 4 te Oploo

27 juli 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 10.00-13.15 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de nertsenhouder zelf en collega nertsenhouders en twee Poolse werknemers die bij alle ruimingen al geholpen hebben.

Observaties

Op de locatie waren circa 3.000 teven en ca. 19.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in diverse lange en korte stallen met open zijwanden, die naast elkaar gelegen waren en een viertal geschakelde grote stallen die er tegenover lagen. In de kleinere, lage stallen staan 2 rijen kooien met 1 middenpad van ca 1 meter breed aan de nestkant. In de geschakelde grote stallen zijn er steeds 4 rijen met een bredere werkgang aan de nestkant. De achterkant van de kooien staan bijna tegen die van de volgende rij aan. De kooien bestaan uit 2 of 3 etages, voorzien van een of twee verhoogde ligplaatsen. De onderste etage bevat meestal een korte buis als verrijking en is voorzien van een nest. De bovenste etages waren afgesloten om het vangen te vergemakkelijken. In sommige rijen zaten per kooi koppels van een teef met een reu, in andere rijen zaten 3 of 4 of dieren per kooi.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Er werd met 7 gasboxen gewerkt. De boxen werden aan een gemotoriseerde wagentjes gekoppeld en zo leeg naar de stallen gereden en vol weer teruggedreden. Op de open plaats tussen de beide rijen stallen stonden 2 Rendac containers. De gasboxen werden geleegd in de grote bak van een verreiker.

Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd ofwel door een NVWA-er ofwel door de nertsenhouders in de box gekeken. Het valt daarbij op dat de donkerbruine nertsen nagenoeg onzichtbaar zijn, terwijl de lichter gekleurde nertsen goed te zien zijn. De gasboxen werden tot ca. 20 cm vanaf de bovenkant gevuld. Een enkele box had een rondleiding om gas in de box te brengen (waardoor het gas sneller verspreidt) en die werd iets voller gedaan.

Na het leegstorten van de gasbox in de laadbak van de verreiker werd visueel gecontroleerd op levende dieren. Regelmatig werden de dieren iets verspreid in de bak om een beter zicht te hebben op eventueel overlevenden. Hoewel de dieren nog steeds meerlaags lagen, liet de grote, brede bak van de verreiker wel een redelijk goede verspreiding toe. Een NVWA-er stond continu bij de gestorte dieren te controleren op overlevenden en gaf aan er twee gevonden te hebben. Ten tijde van het bezoek zijn geen overlevenden gezien. Ook in de Rendac container zijn geen overlevenden gezien.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. Doordat de boven-etages gesloten waren, konden de nertsen nergens heen en waren snel te pakken. De kooien werden van boven

geopend (het deurtje werd tegen de boven-etage aan vast gezet) en de dieren werden van bovenuit gevangen. Ook werd de klep van het nest wel naar binnen gedrukt om de dieren vervolgens in de kooi te vangen. De speelkokers van de nertsen vormden bij dit bedrijf een moeilijkheid bij het vangen, regelmatig werd de nerts met speelkoker en al uit de kooi gehaald. Er was dan een korte extra handeling nodig om de koker te verwijderen. Dit gebeurde rustig en vlot, de routine van de vangers was hier duidelijk aan af te lezen. De dieren werden steeds rond het achterlijf gepakt. Dieren die bij de staart gevangen werden, werden daaraan niet opgetild, maar werden met de andere hand ondersteund om ze in de gasbox te deponeren. Er is niet waargenomen dat de dieren alleen aan de staart of aan een staart en achterpoot gehanteerd werden. Na het vangen werden de nertsen een voor een door de klep van de gasbox geduwd. Dit gebeurde vakkundig en rustig. Er is bij het in de box deponeren van de nertsen gekeken hoe ze binnen reageerden. De dieren werden op het oog zeer snel rustig en gingen binnen een tiental seconden liggen.

Er zijn drie ontsnapte dieren gezien. Om ontsnapte dieren te vangen werd een net gebruikt en er stond één vangkooi. Rondom het bedrijf was een dichte omheining, zodat ontsnappen van het bedrijf af niet snel zal gebeuren.

Er werd een pauze gehouden in een grote kapschuur, die tevens als hygiënesluis fungeerde met duidelijk aangegeven schone en vuile ruimte.

De collega-nertsenhouders zijn zich bewust van de impact die het ruimen heeft op de nertsenhouder. Vele hebben het zelf reeds meegemaakt. Ze steunen elkaar, hebben begrip voor elkaars emoties en houden hier rekening mee met het indelen van mensen voor 'de volgende klus'. Hierdoor zijn ze in staat om het vol te houden en de ruimingen op een correcte wijze uit te voeren.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd zeer adequaat uitgevoerd. Dieren werden vakkundig gepakt, direct in de gas box geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt. De dieren werden correct gehanteerd, er is niet waargenomen dat de dieren alleen aan staart of staart en achterpoot gehanteerd werden.

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 1 man het vangen van de nertsen. De grote, brede laadbak van de verreiker zorgde ervoor dat de dieren na het legen van de gasbox zodanig verspreid lagen in de laadbak, dat controle op overlevenden optimaal plaats kon vinden.

Er is tijdens de 2 uur durende observatieperiode geen overlevend dier gezien.

De algemene sfeer was rustig, hetgeen het vangen en daarmee het welzijn van de nertsen ten goede zal komen.

Aanbeveling

Geen.

Verslag bedrijfsbezoek

Rijkevoort, 30 juli 2020

Aanleiding

De commissie is donderdagavond 29 juli geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf Van Dieten BV, In t Spiek 7 te Rijkevoort

30 juli 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 13.00-15.00 uur

De ruiming werd uitgevoerd door de vaste ploeg collega nertsenhouders, twee Poolse werknemers die bij alle ruimingen al geholpen hebben en twee uitzendkrachten met ervaring, die ook al eerder geholpen hadden. De Nertsenhouder zelf was aanwezig, maar te zeer aangedaan om mee te helpen.

Hoewel vooraf aan de commissie doorgegeven was dat de ruiming om 13.00 uur zou beginnen, is deze reeds om 10.45 uur 's morgens begonnen. Aanvankelijk zou eerst begonnen worden met het sluiten van de bovenste etages van de kooien, maar hier is toch van afgezien. Het leek te tijdrovend om in 20.000 kooien een schuif aan te brengen.

Observaties

Op de locatie waren circa 11.000 teven en ca. 60.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in diverse stallen met open zijwanden, die naast elkaar gelegen waren en een viertal geschakelde grote stallen die er tegenover lagen. Er zijn er steeds 4 rijen met een bredere werkgang aan de nestkant. De kooien bestaan uit 2 of 3 etages, voorzien van een of twee verhoogde ligplaatsen. De onderste etage is voorzien van een nest.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Er werd met 8 gasboxen gewerkt. De boxen werden handmatig naar de stallen en terug gereden, op een enkel gemotoriseerd exemplaar na. Op de open plaats tussen de beide rijen stallen stonden 3 Rendac containers. De gasboxen werden geleegd op de betonnen vloer tegen de mestopslag. Een grote verreiker schepte ze daar op en leegde de bak in de containers. Twee houten platen moesten voorkomen dat de kadavers onder de mest geschoven werden door de verreiker. Dit werkte niet zo goed, waardoor er redelijk wat mest tussen de kadavers terecht kwam. De NVWA-ers gaven aan na afloop de mestopslag goed te gaan controleren op ondergeschoven kadavers.

Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd ofwel door een NVWA-er ofwel door de nertsenhouders in de box gekeken. De gasboxen werden tot ca. 20 cm vanaf de bovenkant gevuld.

Na het leegstorten van de gasbox op de betonplaat werd visueel gecontroleerd op levende dieren. Door tijdens het uitstorten iets achteruit te rijden met de gasbox, konden de dieren redelijk goed verspreid worden, hoewel de dieren nog steeds meerlaags lagen. Een NVWA-er stond continu bij de gestorte dieren te controleren op overlevenden en gaf aan er twee gevonden te hebben. Ten tijde van het bezoek is ook een overlevende nerts gezien. Deze werd door een nertsenhouder direct opgemerkt, gevangen en terug in een gasbox gestopt. De gasbox waaruit het dier kwam is direct uitgebreid gecontroleerd. In de Rendac containers zijn geen overlevenden gezien.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De bovenste etages waren niet

afgesloten. Het systeem om de etages af te sluiten was iets omslachtiger dan bij de andere bedrijven: er moest een schuif geplaatst worden, terwijl bij de andere bedrijven slechts een deurtje omgezet moest worden. Het vangen was hierdoor wat lastiger. Toch werd netjes gewerkt. Door rustig tegen de bovenste etages aan te tikken gingen de meeste dieren omlaag en konden worden gevangen. De dieren werden meestal rond het achterlijf gepakt en ook wel rond de borst. Dieren die bij de staart gevangen werden, werden vaak met de andere hand ondersteund om ze in de gasbox te deponeren. Er is ook waargenomen dat de dieren alleen aan de staart of aan een staart en achterpoot gehanteerd werden. De dieren hingen daarbij heel rustig en werden rustig (zonder enige zwaaibeweging) in de gasbox gedeponeerd. Nertsen die bij het achterlijf of borst vastgehouden werden, krijsten vaak en probeerden vaak ook te bijten. De aan de staart hangende dieren krijsten niet en probeerden niet te bijten. De betekenis hiervan is voor mij, als leek op nertsengebied, niet duidelijk. Puur op basis van het waargenomen diergedrag kan ik niet concluderen dat het op deze wijze aan de staart hanteren een welzijnsbeperking is.

Er zijn meer ontsnapte dieren gezien dan bij de andere ruimingen. Wellicht speelt hierbij de moeilijkheden bij het vangen uit de meerlaagse kooien een rol. Om ontsnapte dieren te vangen werden een net en vangkooien gebruikt. Rondom het bedrijf was een dichte omheining, zodat ontsnappen van het bedrijf af niet snel zal gebeuren.

Er werd een pauze gehouden in een grote kapschuur, die tevens als hygiënesluis fungeerde met redelijk duidelijk aangegeven schone en vuile ruimte.

De nertsenhouders zijn zeer solidair met elkaar en halen daaruit de motivatie om hun collega's te helpen bij de ruimingen. Om in zo'n korte tijd zoveel bedrijven te moeten ruimen is voor allemaal emotioneel zwaar. Desondanks blijven ze correct en met gevoel voor de dieren werken.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd adequaat uitgevoerd. Dieren werden vakkundig gepakt, direct in de gas box geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt. De dieren werden correct gehanteerd, hoewel ook dieren alleen aan staart of staart en achterpoot gehanteerd werden. Dit gebeurde rustig en de dieren reageerden er zeer rustig op, waardoor negatieve welzijnsimpact voor de waarnemer niet duidelijk was.

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 2 man het vangen van de nertsen. De controle op overlevenden kon op de betonnen plaat goed uitgevoerd worden.

Er is tijdens de 2 uur durende observatieperiode een overlevend dier gezien, dat correct gevangen werd en teruggestopt werd in een gasbox.

Ondanks dat de nertsenhouders het ruimen van de bedrijven moe worden, werd correct gewerkt, hetgeen zorgt dat, gegeven de omstandigheden, het welzijn van de nertsen zo goed mogelijk geborgd is.

Aanbeveling

De mogelijke impact op dierenwelzijn van het rustig en vakkundig hanteren aan de staart van de nerts zou nader onderzocht moeten worden.

Verslag bedrijfsbezoek

Vredepeel, 10 augustus 2020

Aanleiding

De commissie is zaterdagavond 8 augustus geïnformeerd dat op een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf Twistweg BV, Twistweg 14a te Vredepeel

10 augustus 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 10.00-12.15 uur

De ruiming werd uitgevoerd door een vaste ploeg collega nertsenhouders en werknemers. Het betrof een groot bedrijf met meerdere vestigingen/bedrijven, die deels al geruimd zijn of geruimd gaan worden. De bedrijfsleider was aanwezig.

De ruiming was reeds op zondag begonnen. Vanwege de extreem hoge temperaturen werd gewerkt van 05.00 uur tot 12.00 uur.

Observaties

Op de locatie waren circa 16.000 teven en ca. 80.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in een grote dichte stal met kunstmatige (lengte)ventilatie en deels een vernevelingsinstallatie voor luchtverkoeling. Er staan 23 rijen kooien. De kooien bestaan uit 2 etages, voorzien van verhoogde ligplaatsen. De onderste etage is voorzien van een nest.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Er werd met 5 ploegen gewerkt en 6 gasboxen. De grote gasboxen hadden steeds twee kleppen om de dieren in te doen. De boxen werden tot 2/3 gevuld, waarna ze handmatig uit de stal terug gereden werden naar de open ruimte, waar 4 Rendac containers stonden. De gasboxen hadden gemotoriseerde kiepinstellingen en werden daarmee geleegd op de vloer bij een stenen muur. Een grote verreiker schepte ze daar op en leegde de bak in de containers. De NVWA gaf aan dat ze de gasboxen eerst in de grote bak van de verreiker geleegd hadden, maar dat dit toch niet goed werkte. Bij het uitstorten op de vloer werden de gasboxen iets naar achter gereden, waardoor de kadavers over een breder oppervlak verspreid werden en controle goed mogelijk was. Er stond steeds een NVWA-er bij te controleren. De waarnemer heeft eenmaal gezien dat een bedwelmd, maar nog levend dier opgepakt werd en terug in een wachtende gasbox gestopt werd.

Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd door een NVWA-er met een lampje in de box gekeken.

In de Rendac containers zijn geen overlevenden gezien.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De bovenste etages waren niet afgesloten, daar waren voor zover te zien geen kleppen voor aanwezig. Het vangen ging makkelijk, omdat de nertsen toch de neiging hebben om omlaag te vluchten. Er werd netjes gewerkt. De dieren werden meestal rond het achterlijf gepakt en vaak met de andere hand ondersteund om ze in de gasbox te deponeren. Er is slecht incidenteel waargenomen dat de dieren alleen aan de staart of aan een staart en achterpoot gehanteerd werden.

Er zijn meer ontsnapte dieren gezien dan bij de andere ruimingen, omdat met een van de gasboxen een blok met nestboxen van de kooien gereden werd en de nertsen daardoor konden ontsnappen. De nestboxen werden direct terug geplaatst. Ook stonden overal vangkooien. De bedrijfsleider gaf aan dat de ontsnapte dieren vanzelf in de vangkooien zouden lopen. Er werd daarom niet achteraan gejaagd. De ontsnapte dieren maakten een rustige indruk. De stal was rondom dicht, zodat de dieren niet verder konden ontsnappen. Ondanks de extreem hoge temperaturen was het in de stal redelijk goed uit te houden, mede door de vernevelingsinstallatie. De nertsen maakten een rustige indruk, zelfs bij langslopen lagen ze vaak rustig te slapen of kwamen nieuwsgierig naar voren.

Er werd iets anders gewerkt dan bij vorige ruimingen. Waar voorheen de twee ruimers een korte pauze hadden als hun gasbox vol was, kregen ze nu direct een lege gasbox en konden daarmee verder werken. Hierdoor was er tussendoor wat minder pauze. Er werd zo twee uur doorgewerkt, waarna een half uur pauze werd gehouden in een grote kapschuur. De scheiding tussen schone en vuile ruimte was wat onduidelijker, dit wordt vaak door de situatie bepaald en die is daarvoor niet altijd ideaal. Ondanks de intensievere werkwijze was ten opzichte van vorige ruimingen geen verschil waarneembaar in wijze van hanteren van de dieren.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd adequaat uitgevoerd. Dieren werden vakkundig gepakt, direct in de gas box geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt. De dieren werden correct gehanteerd, hoewel incidenteel ook dieren alleen aan staart of staart en achterpoot gehanteerd werden. Dit gebeurde rustig en de dieren reageerden er zeer rustig op.

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met ook het vangen van de nertsen. De controle op overlevenden kon op de betonnen plaat optimaal uitgevoerd worden.

Er is tijdens de 2 uur durende observatieperiode een overlevend dier gezien, dat correct gevangen werd en terug gestopt werd in een gasbox.

Er zijn verder geen onvolkomenheden geconstateerd.

Aanbeveling

geen.

Verslag bedrijfsbezoek

Elsendorp, 12 augustus 2020

Aanleiding

De commissie is zaterdagavond 8 augustus geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf aan de Stootershutweg 26 te Elsendorp

12 augustus 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 08.30-11.15 uur

De ruiming werd uitgevoerd door een vaste ploeg collega nertsenhouders en werknemers aangevuld met ingehuurde uitzendkrachten. Het betrof een groot bedrijf met meerdere vestigingen/bedrijven, die deels al geruimd zijn of geruimd gaan worden. De bedrijfsleider was aanwezig.

De ruiming was reeds op dinsdag begonnen. Vanwege de extreem hoge temperaturen werd gewerkt van 05.00 uur tot ca 12.00 uur. Verwachting is dat de ruiming op donderdag volledig zal zijn uitgevoerd.

Observaties

Op de locatie waren circa 9.300 teven en ca. 54.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in 13 open stallen met natuurlijke ventilatie. Er zijn 26 dubbele rijen kooien. De kooien bestaan uit 2 etages, voorzien van verhoogde ligplaatsen. De onderste etage is voorzien van een nest.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Er werd met 7 ploegen gewerkt en 10 gasboxen. De grote gasboxen hadden steeds twee kleppen om de dieren in te doen. De boxen werden tot 2/3 gevuld, waarna ze handmatig uit de stal terug gereden werden naar de open ruimte, waar 4 Rendac containers stonden. De gasboxen hadden gemotoriseerde kiepinstellingen en werden daarmee geleegd op de vloer bij een stenen muur. Een grote verreiker schepte ze daar op en leegde de bak in de containers. Bij het uitstorten op de vloer werden de gasboxen iets naar achter gereden, waardoor de kadavers over een breder oppervlak verspreid werden en controle goed mogelijk was. Er stond steeds een NVWA-er bij te controleren. Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd door een NVWA-er met een lampje in de box gekeken. De waarnemer heeft eenmaal gezien dat bij het legen van 1 container 3 dieren nog ademhaling vertoonden. Deze 3 dieren zijn direct opgepakt en in een wachtende gasbox geplaatst. Bij het kantelen van een andere container was 1 volledig bewust dier meegelift op het frame van de gasbox. Dit dier is gepakt en direct in een gevulde gasbox geplaatst.

In de Rendac containers zijn geen overlevenden gezien.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De bovenste etages waren niet afgesloten, daar waren voor zover te zien geen kleppen voor aanwezig. Het vangen ging makkelijk, omdat de nertsen toch de neiging hebben om omlaag te vluchten. Er werd over het algemeen netjes gewerkt. Er is een duidelijk verschil in methode van vangen en hanteren tussen de ervaren nertsenhouders en een deel van het ingehuurde personeel.

Door de nertsenhouders en de ervaren medewerkers werden de dieren meestal rond het achterlijf gepakt en vaak met de andere hand ondersteund om ze in de gasbox te deponeren. Een ander deel

van de dieren wordt bij de staartinplant vastgepakt, opgetild en direct in de gasbox geplaatst. Een deel van de dieren werd bij de staart gepakt en met een zwaaiende beweging in de box gebracht. Dit gebeurde met name door het ingehuurd personeel.

De nertsen maakten een rustige indruk, zelfs bij langslopen lagen ze vaak rustig te slapen of kwamen nieuwsgierig naar voren.

Er werd iets anders gewerkt dan bij vorige ruimingen. Waar voorheen de twee ruimers een korte pauze hadden als hun gasbox vol was, kregen ze nu direct een lege gasbox en konden daarmee verder werken. Hierdoor was er tussendoor wat minder pauze. Er werd zo twee uur doorgewerkt, waarna een half uur pauze werd gehouden in een grote kapschuur.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd adequaat uitgevoerd. De meeste dieren werden vakkundig gepakt, direct in de gas box geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt. Een deel van de dieren werd bij de staart gepakt (halverwege of bij de staartpunt) en met een zwaaiende beweging in de box gebracht. Deze methode is voor sommige personen een aangeleerde standaard methode. Deze manier van hanteren is besproken met de NVWA en de bedrijfsleider en het personeel wordt hierop aangesproken.

Op basis van het gedrag en de reacties van de dieren kan niet worden geconcludeerd dat de verschillende methoden van hanteren in extra ongerief resulteert.

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 2 personen bij het vangen van de nertsen. De controle op overlevenden kon op de betonnen plaat optimaal uitgevoerd worden.

Er zijn tijdens de 2 uur durende observatieperiode 3 overlevende dieren gezien, die direct werden opgepakt en terug gestopt werden in een gasbox. De 3 overlevende dieren werden gevonden in 1 gasbox. Deze box was voor tenminste 90% gevuld en daarmee erg vol.

Er zijn verder geen onvolkomenheden geconstateerd.

Aanbeveling

Toezicht op het hanteren van dieren en blijven aanspreken van personeel op de wijze van hanteren blijft van groot belang, zeker als er meer personeel moet worden ingehuurd.

Aandacht voor te volle containers is noodzakelijk.

Containers voldoende lang laten staan voordat ze worden geleegd om het risico op overlevende dieren te minimaliseren

Verslag bedrijfsbezoek

Altforst, 15 augustus 2020

Aanleiding

De commissie is vrijdagavond 14 augustus geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf aan de Zegeweg te Altforst

15 augustus 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 09.15-11.00 uur

De ruiming werd uitgevoerd door een vaste ploeg collega nertsenhouders en werknemers aangevuld met ingehuurde uitzendkrachten. Het betrof een groot bedrijf met meerdere vestigingen/bedrijven, die deels al geruimd zijn of geruimd gaan worden. De bedrijfsleider was aanwezig.

Observaties

Op de locatie waren circa 10.000 teven en ca. 48.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest 1 grote stal met natuurlijke ventilatie. Er zijn 30 rijen kooien. De kooien bestaan uit 2 etages, voorzien van verhoogde ligplaatsen. De onderste etage is voorzien van een nest. Door de nertsenhouder zijn de bovenste etage van de kooien de dag voor de ruiming afgesloten zodat de dieren makkelijker uit de kooien kunnen worden gehaald.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA toezichthouder gesproken. Door de verantwoordelijk toezichthouder werd een checklist "Controle dierhandeling en afdoding" ingevuld. De NVWA toezichthouder gaf aan dat er 1 levend en volledig wakker dier uit een container werd gezien, dit is ook aangegeven op de checklist. De betreffende container is geïnspecteerd en de geconstateerde lekkage is gerepareerd.

Er werd met 9 ploegen gewerkt met zowel grote als kleine gasboxen. De grote gasboxen hadden steeds twee kleppen om de dieren in te doen. De boxen werden tot 2/3 gevuld, waarna ze handmatig uit de stal terug gereden werden naar de los plaats waar ze nog tenminste 10 minuten bleven staan voor te worden geleegd op de betonnen vloer. Bij het uitstorten op de vloer werden de gasboxen iets naar achter gereden, waardoor de kadavers over een breder oppervlak verspreid werden en controle mogelijk was. Er stond steeds een NVWA-er bij te controleren. Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd door een NVWA-er met een lampje in de box gekeken. Tijdens het legen van de containers zijn door de waarnemer geen overlevende dieren gezien.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De bovenste etages waren afgesloten. Het vangen ging makkelijk en er werd netjes gewerkt. Er is een duidelijk verschil in methode van vangen en hanteren tussen de ervaren nertsenhouders en een deel van het ingehuurde personeel. Ook het ingehuurde personeel was goed geïnstrueerd hoe de dieren gehanteerd moeten worden en hier werd toezicht op gehouden.

De nertsen maakten een rustige indruk, zelfs bij langslopen lagen ze vaak rustig te slapen of kwamen nieuwsgierig naar voren.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen werd adequaat uitgevoerd. De meeste dieren werden vakkundig gepakt, direct in de gasbox geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 3 personen bij het vangen van de nertsen. De controle op overlevenden kon op de betonnen vloer goed worden uitgevoerd.

Aanbeveling

Geen

Verslag bedrijfsbezoek

Ottersum, 18 augustus 2020

Aanleiding

De commissie is zondag 16 augustus geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf Roelofs/Hendriks vd Weem/ Roelofs Hendriks BV, Armenbosweg 10 te Ottersum

18 augustus 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 09.00-13.00 uur

De ruiming werd uitgevoerd door een vaste ploeg collega nertsenhouders, aangevuld met Poolse en Bulgaarse arbeiders. Het betrof een groot bedrijf, waarbij de ruiming reeds op maandag was begonnen.

Observaties

Op de locatie waren circa 8.000 teven en 49.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in een aantal grote stallen met ertussen kleinere stallen. De kooien bestaan uit 3 etages, voorzien van verhoogde ligplaatsen. De onderste etage is voorzien van een nest.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA-toezichthouder gesproken. Er werd met 13 gasboxen gewerkt, die tot 2/3 gevuld werden, waarna ze handmatig uit de stal terug gereden werden naar de open ruimte, waar 4 Rendac containers stonden. De gasboxen hadden deels gemotoriseerde kiepinstellingen en werden daarmee geleegd op de vloer bij een stenen muur. Een grote verreiker schepte ze daar op en leegde de bak in de containers. Met een kleinere verreiker werden de nertsen tegen gehouden en op de schep van de grote verreiker geschept. Er stond steeds een NVWA-er bij te controleren. Eventueel nog levende dieren werden opgepakt en in een aparte, kleine gasbox gestopt. Dit betrof een kleine metalen unit, die aan de zijkant stond opgesteld speciaal voor de enkele overlevende dieren. Dit is eenmaal gebeurt. Eenmaal meenden de nertsenhouders beweging in de laag dode nertsen op de grond te zien. Ze hebben de nertsen vervolgens uit elkaar geschoven en er uiteindelijk twee dieren uitgehaald, waarvan niet helemaal duidelijk was of ze nog leefden. Deze zijn in de aparte gasunit gestopt.

Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd door een NVWA-er met een lampje in de box gekeken.

In de Rendac containers zijn geen overlevenden gezien.

In de stallen werd met 2 man per gasbox gewerkt. Men begon voor- of achteraan in een gangpad en de ene werkte de kooien links af en de andere de kooien rechts. De bovenste etages waren afgesloten. Door de nertsenhouders werd netjes gewerkt. De dieren werden meestal rond het achterlijf gepakt en vaak met de andere hand ondersteund om ze in de gasbox te deponeren. Bij het hanteren aan de staart werd dit in alle rust gedaan, de betreffende dieren hingen zonder te spartelen omlaag. De buitenlandse arbeiders hadden meer moeite met het hanteren van de nertsen, waardoor er vaker worstelingen ontstonden. Een werknemer liet af en toe een dier ontsnappen en trachtte die tegen te houden door zijn voet erop te zetten. Hij werd onmiddellijk door de NVWA- toezichthouder gecorrigeerd.

Er is een enkele ontsnapte nerts gezien. In de hoeken stonden vangkooien om deze dieren te vangen. De ontsnapte dieren maakten een rustige indruk. De nertsen maakten een rustige indruk, zelfs bij langslopen lagen ze vaak rustig te slapen of kwamen nieuwsgierig naar voren.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen door de nertsenhouders werd adequaat en correct uitgevoerd. De buitenlandse arbeiders hadden meer moeite met het hanteren van de nertsen en neigden naar ruw hanteren. Dit werd door de NVWA direct gecorrigeerd.

Er zijn verder geen onvolkomenheden geconstateerd.

Aanbeveling

Het vangen van de nertsen door de nertsenhouders en hun eigen personeel verdient de voorkeur, omdat dit vakkundiger en diervriendelijker gebeurt.

Verslag bedrijfsbezoek**Ven-Zelderheide, 18 augustus 2020 (Pilot CO₂)****Aanleiding**

De commissie is dinsdag 16 augustus gevraagd om aanwezig te zijn bij een test m.b.t het doden van nertsen met oplopende CO₂ concentratie waarmee een situatie als stalvergassen wordt gesimuleerd.

Reden om een andere dodingsmethode te overwegen is om te onderzoeken of in het geval dat de huidige capaciteit onderdruk komt te staan of als het nodig zou zijn om de capaciteit op te schalen er andere geschikte methoden direct beschikbaar zijn.

Aanwezig:

18 augustus 2020, aanwezig: 5.1.2e en 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 16.30 - 21.00 uur

Verder aanwezig:

2 NVWA medewerkers

3 personen Van Eck B.V.

2 man personeel nertsenbedrijf

Opzet en uitvoering

Stalvergassing met CO₂ zoals wordt toegepast bij pluimvee is niet eerder uitgevoerd bij nertsen. Voordat beslist kan worden of stalvergassen met CO₂ een acceptabele optie is, is het belangrijk om te weten hoe het effect van geleidelijke verhoging van de CO₂ is op het welzijn van de nertsen en of een CO₂ concentratie van 40-45% voldoende is om de nertsen effectief te doden. Om dit te verifiëren is een kleinschalige testopstelling gemaakt waarin de CO₂ concentratie zoals bij een stalvergassing gerealiseerd kan worden is nagebootst.

In een zeecontainer voorzien van 2 gasinlaat punten en overdruk kleppen is een korte rij van 5 nertsen kooien geplaatst. De kooien zijn voorzien van een nest box en 2 gaaskooien boven elkaar. In elke kooi werden 4 witte nertsen geplaatst, 1 moederdier met 3 jonge mannelijke pups. Dit betekent dat er 20 nertsen in 1 test run werden blootgesteld. Er werden geen nertsen uit verschillende kooien bij elkaar geplaatst

Er zijn 3 gekalibreerde CO₂ meters geplaatst, 1 onder de kooien, 1 direct op de nest box en 1 op de bovenste kooi.

Er zijn 4 video camera's geplaatst om de dieren vanuit verschillende hoeken tijdens het proces te kunnen volgen.

Na plaatsing van de nertsen in de kooien zijn de deuren gesloten en is begonnen met gasopbouw. De CO₂ concentratie werd in 10 minuten geleidelijk verhoogd tot 40-45% CO₂ na bereiken van deze concentratie werd de gastoevoer gestopt en werd de gasconcentratie stabiel gehouden gedurende 30 minuten in de 1ste run en gedurende 45 minuten in de 2^e run. Hierna werden de deuren geopend en werd geventileerd.

Resultaat

Op de camerabeelden is te zien dat de dieren reageren op het instromend gas. Ze bewegen zich snel door de kooien, maar dit lijkt op het normaal gedrag van deze dieren zoals ze op een verstoring (geluid) reageren. Na ongeveer 4 tot 5 minuten lijken alle dieren het bewustzijn te hebben verloren. De CO₂ concentratie is dan gestegen tot 20-30%. Voor het "bewustzijnsverlies", is enige excitatie zichtbaar. Vervolgens blijft bij een deel van de dieren gedurende de 30 en 45 minuten oppervlakkige en snel ademen zichtbaar als ook onwillekeurige spiertrekkingen.

In de 1ste run werd 52% CO₂ bereikt na 10 minuten. Deze concentratie werd 30 minuten in stand gehouden. Bij inspectie direct na ventileren vertoonde de 4 moederdieren nog ademhaling deze dieren zijn allemaal weer bij bewustzijn gekomen en vertoonden korte tijd na terugplaatsing in hun thuishooi weer normaal gedrag. De jonge reuen waren allemaal dood.

In run 2 werd ca 45% CO₂ bereikt na 10 minuten. Deze concentratie werd nog 45 minuten in stand gehouden. Bij inspectie direct na ventileren bleken 8 dieren, moederdieren en reuen) nog te ademen. Deze dieren zijn allemaal weer bij bewustzijn gekomen en vertoonden normaal gedrag kort na terug plaatsing in de thuishooi.

Conclusie

Een geleidelijk oplopende CO₂ concentratie tot 40-50% is niet voldoende om alle nertsen te doden binnen 45 minuten.

Aangezien bij een stalvergassing van een nertsenstal geen hogere CO₂ concentraties te realiseren zullen zijn lijkt stalvergassen geen goede optie voor de huidige situatie.

Aanbeveling

Niet overgaan op stalvergassen met CO₂.

Verslag bedrijfsbezoek

De Rips, 21 augustus 2020

Aanleiding

De commissie is donderdag 20 augustus geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan het nertsenbedrijf op locatie Burgemeester Nooijenweg 11 in De Rips.

21 Augustus 2020

5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 08.30-10.30 uur

De ruiming werd uitgevoerd door collega nertsenhouders en eigen personeel. Vanwege de grootte van het bedrijf (ongeveer 17.000 teven en in het totaal ongeveer 90.000 dieren) is op donderdag 20 augustus al gestart met de ruiming. Er werd gewerkt met 2 ploegen. 1 ploeg Nederlandse nertsenhouders en medewerkers en een ploeg Poolse medewerkers.

Observaties

De huisvesting bestond uit kooien van draadgaas met een nesthok eraan. De kooien staan allemaal opgesteld in soort serrestal. Het is 1 grote ruimte die goed te overzien was vanuit alle gangen. Het dak kon gedeeltelijk voor ventilatie. Zijwanden van de stal bestonden uit een betonnen afscheiding van ongeveer 80 cm- 100 cm hoog met daarboven open zijwanden.

De dieren lagen zeer rustig te slapen en/of te rusten in de hokken. Blijkbaar was er een gewenning opgetreden aan de vele mensen in de stal. De dieren reageerden niet of nauwelijks op bezoekers die door de gangen liepen.

Er werd met name gewerkt met kisten met 2 ingangen, waardoor teams van 2-4 man per kist samenwerkten. Op de locatie waren 9 kisten operationeel. Er waren 3 medewerkers van de NVWA die toezicht hielden op de ploegen in de stal en er was continu 1 medewerker van de NVWA aanwezig bij het leegkiepen van de kisten.

De bovenkant van de hokken was schoon. Het voer was op. Mij werd verteld dat gisteren einde dag gevoerd is en dat vandaag op basis van de voortgang eventueel weer gevoerd wordt.

De handeling van de dieren is verschillend per persoon. Er is niet 1 uniforme wijze van handeling.

Conclusie

Handeling van de dieren rustig. Geen levende dieren gezien.

Verslag bedrijfsbezoek

De Rips, 22 augustus 2020

Aanleiding

De commissie is vrijdagavond 21 augustus geïnformeerd dat een nertsenbedrijf waar een corona besmetting is vastgesteld geruimd zal worden.

Resultaten van het bezoek aan nertsenbedrijf aan de Blaarpeelweg 5a in De Rips

22 augustus 2020, aanwezig: 5.1.2e

Tijd aanwezig: ongeveer 09.30-12.00 uur

De ruiming werd uitgevoerd door een vaste ploeg collega nertsenhouders en werknemers.

Observaties

Op de locatie waren circa 4.000 teven en ca. 20.000 pups aanwezig. De nertsen waren gehuisvest in sheds met 1 gangpad en een dubbel rijen kooien. Er zijn 30 rijen kooien. De kooien bestaan uit 3 of 4 etages, voorzien van verhoogde ligplaatsen en speelmateriaal (pvc buizen). De onderste etage is voorzien van een nest.

Na aankomst op het bedrijf is eerst met de aanwezige NVWA-toezichthouder de situatie besproken. De NVWA toezichthouder gaf aan dat er netjes werd gewerkt.

Er werd met 6 ploegen gewerkt met kleine gasboxen. De boxen werden tot 2/3 gevuld, waarna ze handmatig uit de stal terug gereden werden naar de losplaats waar ze nog tenminste 10 minuten bleven staan voordat ze werden geleegd op de betonnen vloer. Bij het uitstorten op de vloer werden de gasboxen iets naar achter gereden, waardoor de kadavers over een breder oppervlak verspreid werden en controle mogelijk was. Er stond steeds een NVWA-er bij te controleren. Om te bepalen of een gasbox geleegd kon worden, werd door een NVWA-er met een lampje in de box gekeken. Tijdens het legen van de containers is door de waarnemer 1 overlevend dier gezien, dit dier werd direct door een medewerker opgepakt en in een voor gevulde gasbox geplaatst.

Het vangen koste tijd door de moeilijk te bereiken kooien (3 lagen) en het speelmateriaal. Er werd netjes en rustig gewerkt.

Op het terrein liepen relatief veel nertsen los (> 40) . Deze werden met een schepnet gevangen of verzameld vanuit de vangkooien die op verschillende plaatsen stonden opgesteld. Moeilijk te vangen nertsen werden met rust gelaten in de verwachting dat ze later een vangkooi in zouden gaan.

Conclusie

Het uitvoeren van de ruiming en hanteren van de nertsen werd adequaat uitgevoerd. De dieren werden vakkundig gepakt, direct in de gasbox geplaatst en de duur van het ongerief door het vangen en hanteren werd tot een minimum beperkt.

De NVWA hield met 1 persoon constant toezicht bij het uitstorten van de gasboxen en controleerde met 2 personen bij het vangen van de nertsen. De controle op overlevenden kon op de betonnen vloer goed worden uitgevoerd.

Aanbeveling

Geen